

RUDOLF ŠRÁMEK: *LABYRINTEM VLASTNÍCH JMEN A NÁŘEČÍ*

Jan Dvořák in Petr Malčík (ur.). *Rudolf Šrámek: Labyrinthem vlastních jmen a nářečí*. Studie osobností brněnské lingvistiky VI. Brno: Host, 2016. 216 str.

Knjiga *Labirint lastnih imen in narečij* je zbirka študij priznanega češkega jezikoslovca prof. dr. Rudolfa Šrámka s področja dialektologije in onomastike. Vanjo je vključenih šestnajst študij R. Šrámka (izdanih med leti 1963 in 2007), razdeljenih v tri poglavja – prvo vključuje študije s področja dialektologije, drugo splošne onomastike in tretje toponomastike.

Dialektološke študije

Vpliv neslovanskega jezika na češka (laška) narečja – Na jezikovnem materialu z Hlučinska (1963). Na jezikovnem materialu se posveti vplivu nemškega jezika na laška narečja. Predstavi material iz lastnih narečnih zapisov iz let 1956–1962. Ugotavlja, da je narečna gramatična zgradba ostala nespremenjena, zavest jezikovne kontinuitete ohranjena, interferenca le leksikalna oz. tudi frazeološka ter intenzivnost nemškega vpliva raznovrstna, tematično vezana na jezik družbe. Posveti se tudi sodobnemu stanju in opazi, da so nemške izposojenke imele le dobni značaja.

Tvorjenje prebivalskih imen v narečjih na Moravi in v Šleziji (1969). Kot eno pomembnejših značilnosti izpostavi omejeno območje razširjenosti. Predstavi tristopenjsko strukturo: 1. lokacija, od koder prebivalci izhajajo in sosednji kraji; 2. širša okolica in 3. območje z minimalnim/ničnim stikom. Opiše 3 možne načine tvorbe prebivalskih imen v omenjenih narečjih: sufiksacija, preneseni pridevnik ter opis. Poudari možnost različnega paralelnega sufiksalnega tvorjenja v 2. in 3. območju ter homogenost v 1. območju.

K povojnemu razvoju laških narečij (1979). Kot najpomembnejše izpostavi zožanje obsega tradicionalnega narečja v korist povezovalni funkciji; širjenje mestnih središč; odstranjevanje ozkolokalnih narečnih značilnosti. Posledica je novo nastajajoči komunikacijski jezik, očiščen tipičnih regionalno omejenih lastnosti, s prviniami moravskega govora in pogovornega knjižnega jezika.

Razvojna transformacija tradicionalnega narečja (1994). Ostrava z okolico je od dobe industrijske revolucije postala del naselitvene in industrijske aglomeracije, kar je povzročilo koeksistenco narečja in postopno opuščanje tradicionalnega narečja. Sodobno stanje pa sicer že kaže znake stabiliziranega začetka ostravskega krajevnega govora, nastalega pod vplivom govorjenega knjižnega jezika.

K stratifikaciji jezikovnih zvrsti v sodobni češčini (2007). Zvrst z najvišjo in najprestižnejšo funkcijo je knjižni jezik, vse ostale zvrsti so različno omejene. Za sodobno stanje je tipična šibitev pozicije knjižnega jezika in transformacije govorjene češčine. Na zahodu prevladuje splošni pogovorni jezik oz. t. i. »obecná češčina«, na vzhodu se uveljavljajo narečja, regionalne nadnarečne zvrsti in znatno tudi zvrst blizu knjižni normi.

Splošne onomastične študije

Slovanska onomastika in Slovanski onomastični atlas (1978). Avtor na 8. mednarodnem slavističnem kongresu leta 1978 predstavi stanje onomastičnega atlasa. Za najaktualnejšo nalogo navede obdelavo imenskega bogastva posameznih slovanskih jezikov ter teoretično opredelitev onimične vsebine imena. Po konceptiji podkomisije za SOA izpostavi okvirne etape projekta – inventarizacijo, pripravo pregleda problematike, pripravo in poenotenje metodologije, obdelavo ter izdelavo zemljevidov.

K temeljnim teoretičnim in metodološkim principom onomastičnih slovarjev (1978). Poudarek je na zgodovinski in primerjalni vrednosti gesel, problem vsebine lastnega imena pa na področju onimične baze in njenega povezovanja z onimičnimi formanti. Predstavi model, temelječ na logičnih formulah, ki znatno olajšuje analizo materiala. Imena so interpretirana kot komponente poimenovalnega sistema in kot sredstva identifikacije objekta.

K teoriji literarne onomastike (1985). Avtor se opre na delo Dietra Lampinga (1983),¹ ki je definiral tipične funkcije, ter na delo Karla Gutschmidta (1984),² ki onomastični in literarnovedni značaj razprave razširi še v tekstološko smer. Primerja obe študiji, predstavi dejstva, ki vplivajo na izbor lastnih imen v literaturi, primerja literarno sfero z realno in poudari, da so funkcije odvisne od značaja osnovnega teoretičnega pristopa.

Teorija onomastike in ravnine proprialnega poimenovanja (1986). Na podlagi proprialnega poimenovalnega akta skuša prikazati, da oblikovanje splošne onomastične teorije leži na visoki stopnji abstrakcije, je kategorialne narave in ima sistemotvorni značaj. Loči tri ravnine proprialnega poimenovanja: prenominacijsko, nominacijsko in postnominacijsko. Proprialna sfera jezika predstavlja tako objektivno, jezikovno in funkcijsko enoto.

K meji med onomastiko in etimologijo (1998). Ključno vprašanje po mnenju avtorja tiči v teoretično-metodološkem pristopu obeh disciplin. Naloga etimološke onomastike ni le etimološko »pojasnjevati«, lastna imena, temveč preučiti sistemsko naravo proprialne jezikovne ravnine. Obravnava rekurz, proprialni motiv poimenovanja ter proprialni model imen in na koncu poda nekaj pomembnih ugotovitev.

Etimon, poimenovalni motiv in pomen lastnih imen (2007). S pojmi etimon, proprialni poimenovalni motiv in proprialna vsebina predstavlja bistvene razlike med apelativnim in proprialnim. Etimon omogoča razkriti zvezo lastnih imen z besednim zakladom konkretnega jezika in s strukturo leksikalno semantičnih pomenov. Proprialni poimenovalni motiv predstavlja pomembno prvino proprialnega poimenovalnega akta. Vsebin lastnih imen pa je več – etimološka, proprialna in uzualna.

Toponomastične študije

Toponimični modeli in toponimični sistem (1972). Avtor razlikuje med odnosnostnimi in besedotvornimi toponimičnimi modeli, ki so osnova za toponimične poimenovalne modele. Odnosnostni modeli posplošujejo skupek motivacijskih znakov. Poznamo 4 tipe modelov: 1. »kje, odkod«, 2. »kdo,

¹ D. Lamping, 1983: *Der Name in der Erzählung: Zur Poetik des Personennames*. Bonn.

² K. Gutschmidt, 1984: *Eigennamen in der Literatur: Zum Gegenstand der literarischen Onomastik*. Berlin.

kaj«, 3. »kakšen, kateri«, 4. »čigav«. Z njimi je izražen dvojni osnovni odnos imena do realnosti: 1. položaj, opis in karakteristika ter 2. svojilni. Razlaga vsakega imena naj bi potekala na razkrižju osi odnosnostnega in besedotvornega modela.

Besedotvorni model v češki toponomiji (1976). Besedotvorni model je v češki toponomiji bistvena komponenta toponimičnega sistema in hkrati kanal, preko katerega je skupek topomorfemov spet enkrat z apelativno komponento, enkrat z drugimi lastnimi imeni. Razlikuje 3 stopnje abstrakcije: konkretno ime, besedotvorni tip (konkretna izbira jezikovnega materiala) in besedotvorni model (formalna struktura imena).

Problematika študija vzdevkov vasi (na materialu z Morave in Šlezije) (1977). Vzdevek definira kot poimenovanje, ki je bilo iz različnih razlogov dano nekemu oz. nekemu kraju ob že obstoječem imenu. Njegov nastanek je pogojen z več dejavniki. Posveti se besedotvorni plati vzdevkov. Izpostavi dve glavni klasifikaciji – semaziološko in semantično (na podlagi osnovnih besed). Poudari, da vsestranski opis vzdevkov zahteva formalno, pomensko in funkcijsko analizo več disciplin.

Anojkonimični objekti in njihovo poimenovanje (1985). Nenaselbinske objekte definira kot objekte, ki so sinhrono nenaselbinske narave in so kot taki identificirani le s pripadajočimi lastnimi imeni – anojkonimi. Odločilno vlogo pri poimenovanju igra ekonomska uporabnost, orientacijska vloga, okoliščine njegovega nastanka in vloga v družbi. Način vključitve motivacijskih znakov v poimenovalni proces je tu lahko neposreden ali relacijski.

Transonimizacija v proprialni nominaciji (2004). Avtor opozori na razlikovanje kategorije transonimizacije in deproprializacije. S stališča strukture primerja pojma transonim in depropri, s stališča premika z ene pozicije na drugo in njegovega rezultata pa proces transonimizacije in deproprializacije.

Pričujoči zbornik razprav je pomembno delo, saj zajema širok spekter poznavanja dialektologije in onomastike.

Barbara Balantič

Filozofska fakulteta Karlove univerze v Pragi
barbara.balantic@gmail.com

Opravičujemo se za napako, ki se je vtihotapila v prejšnjo številko *Slavistične revije*. V kazalu je bila kot avtorica sestavka Nova slovenska ženska lirika označena Špela Šramel. Gre za sestavek, ki ga je napisal Aleksander Vasiljevič Isačenko in ga objavil v slovaški reviji *Kultúra* leta 1942, Špela Šramel pa ga je prevedla iz slovaščine v slovenščino. A. V. Isačenko je, kot je znano, nekaj časa (1938–1940) živel in znanstveno delal v Ljubljani, l. 1941 pa je odšel v Bratislavo. V pričujočem sestavku Isačenko z veliko simpatijo opisuje Ljubljano in njeno kulturno življenje. Na ta sestavek nas je opozoril in nam ga posredoval prof. dr. Anton Eliaš iz Bratislave, za kar se mu iskreno zahvaljujemo.